

doi: 10.5281/zenodo.3480031

ПОНЯТТЯ «КОНФЛІКТ» У РУСЛІ СУЧАСНИХ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

The Notion «Conflict» in the Context of Psycholinguistic Researches

Tetyana Zabolotna

Ph.D. (Philology), Assistant professor

Pereiaslav-Khmelnytskyi Hrihorii Skovoroda State Pedagogical University

taniazab@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-6300-8286

Abstract

The abstract presents the results of the study of conflict dialogical units. The ambiguity of the noun 'conflict' is due primarily to the origin and development of its semantic structure and denotes a wide range of different phenomena of everyday life. The notion 'conflict' can be reflected in different types of dialogic units. These findings are confirmed and explained by the results of linguistic analysis. The author believes that speech act of disagreement is a prerequisite for creating a conflict dialogue because it is an act of verbal interaction. Non-verbal means actualize the conflict situation.

Key words: *dialogue, dialogical unit, conflict, conflict discourse, conflict situation, speech act.*

Вступ

Introduction

Поняття «конфлікт» застосовується у багатьох галузях науки: філософія, лінгвістика, психологія, педагогіка, соціологія, політологія, культурологія, історія, література тощо. Учені виявляють узагальнення, які формують правила конфліктної поведінки особи в різних сферах діяльності. У царині психології та лінгвістики учені зосереджуються на проблемах дослідження конфлікту в різних аспектах: конфліктогенне недотримання принципу ввічливості в англійському діалогічному мовленні (Жарковська, 2005), лінгвокогнітивні та прагматичні особливості дискурсивного втілення завершальної фази конфліктної взаємодії (Черненко, 2008); статус лінгвістичної конфліктології як нового інтегративного напрямку в сучасному мовознавстві (Фролова, 2009);

поняття конфліктного дискурсу (Фадєєва, 2000); негатива оцінка в конфліктній мовленнєвій взаємодії (Крисанова, 1999), емоційні стани людини в конфлікті (Гнезділова, 2007); комунікативно-прагматичні типи висловлювань зі значенням згоди/незгоди в ситуаціях суперечки і сварки (Рудик, 2000); шляхи ефективного вирішення конфлікту на різних фазах його розвитку (De Reuck Anthony, 1999). Наукові дослідження по даній проблематиці сприяють уникненню конфліктів та підвищенню культури спілкування.

Методи та методики дослідження ***Methods and Techniques of the Research***

У дослідженні використовувався метод лінгвістичного опису та спостереження, суть якого полягає в інтерпретації функціональних та прагматичних властивостей реплік конфліктних діалогів.

Результати ***Results***

Конфлікт – це зіткнення позицій опонентів на основі протилежних інтересів та цінностей, яке характеризується певною тривалістю та силою і відбувається як мінімум між двома сторонами, які не поступаються одне одному, наполягаючи на власних інтересах. Конфлікт є протилежним вектором вираження мирних стосунків між комунікантами. Поняття «конфлікт» походить від *conflictus* (лат.) – це: 1) зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; серйозні розбіжності; гостра суперечка; 2) ускладнення в міжнародних відносинах, що може призвести до збройної сутички; 3) суперечність, сутичка, покладена в основу сюжету художнього твору (Філософський словник соціальних термінів, 2005).

Латинський іменник *cōnfliktus* означає зіткнення, взаємний удар двох об'єктів (Cambridge Advanced Learner's Dictionary of Current English, 2015). Це дає підстави припустити, що «генетично поняття конфлікту пов'язане із уявленням про удар, побиття, битву» (Зінчина, 2007: 58), оскільки внутрішня форма слова являє собою «конкретний образ, уявлення, з яким асоціюється відповідне слово і яке пов'язується із ознакою предмета, що найбільш рельєфно сприймається в момент іменування» (там само: 60). Висловлене припущення

підтверджується дослідженням давньоєвропейських паралелей форми *fligere*; підсилювального, похідного від *confligere*, дієслова *conflictare*; латинських лексем із кореневою морфемою *-flig* та значень цих лексем у сучасній англійській та французькій мовах, які їх запозичили.

Можна стверджувати, що на сучасному етапі розвитку англійської мови лексична одиниця «конфлікт» має розгалужену семантичну структуру. Про її складність свідчить також неоднозначність визначень сучасними лексикографічними джерелами. Проте, проаналізувавши лексикографічні джерела з визначення поняття «конфлікт» стає зрозуміло, що конфлікт являє собою інтегративний феномен, що характеризується дискурсивною стратегією конфронтації й обумовлюється дисгармонізацією міжособистісних відносин. Розвиненість семантичної структури – наявність достатньо великої кількості лексико-семантичних варіантів, складність відносин між цими варіантами, відсутність інваріантного значення значною мірою пояснює той факт, що лексична одиниця *conflict* позначає широке коло різнорідних і різнорівневих явищ. Термінологізація іменника *conflict*, як свідчить огляд конфліктологічної проблематики, є прикметою сьогодення.

Конфліктному дискурсу притаманні вербальні та невербальні дії учасників конфліктної взаємодії, причиною яких виступає матеріальний або ідеальний об'єкт конфлікту. Передумовою виникнення конфлікту є мовленнєві акти незгоди або незадоволення, які зазвичай актуалізуються негативними емоціями, що вербалізується лексичними одиницями (*disagreement, argument, conflict, debate, difference, discord, dissent, misunderstanding*). Напр.: *'Oh yes – you should hear the arguments they get into! Actually, I hope you don't, you would think they were raised by a pack of wolves'* (Steel D. Happy Birthday, p. 82).

Аналізуючи конфліктні діалоги на рівні діалогічної єдності, ми виявили тенденцію до переходу реплік із негативним значенням в конфліктні репліки. Мовленнєвий акт незгоди є передумовою створення конфліктного діалогу, адже він є актом вербальної взаємодії, метою якої є маркування сказаного співрозмовником як такого, що не відповідає дійсності або йде всупереч з інтересам чи можливостями мовця.

Конфліктний дискурс реалізується у соціально маркованих типах ситуацій, характеризується формально-кооперативною поведінкою учасників комунікації та наявністю певних фаз розвитку конфлікту. З цього випливає, що

як форма мовленнєвої комунікації, діалог – це процес взаємодії, коли змінюється репліка і відбувається постійна зміна ролей. У результаті аналізу комунікативних особливостей діалогічного мовлення було з'ясовано, що воно передбачає використання монологічного, контекстного й ситуативного, підготовленого й непідготовленого мовлення, а також породження й сприйняття мовлення на слух. Діалогічне мовлення несе у собі інформативну функцію мовлення, що провокує подальшу комунікативну функцію, таким чином, забезпечуючи важливу умову життя і розвитку особистості – спілкування, при якому комуніканти доходять згоди. Мовні засоби реалізації вираження конфлікту якнайкраще виявляються саме у різних типах діалогічної єдності.

Конфлікти найчастіше виникають у процесі діалогічного мовлення. Діалогічне мовлення – це двосторонній процес мовленнєвого спілкування, інакше кажучи, це – процес прийому і видачі повідомлення, складовими частинами якого є механізм осмислення, пам'яті, випереджуючого синтезу.

Розглянемо наступний діалог:

'Where are you going?' 'It's just...' he began.

'Don't tell me', she said. "I know. 'She turned so that her back was towards him, and covered her head with an upthrown arm. 'you have to understand", he said. 'I... 'Don't try to explain. I'll see you later" (Steel D. Happy Birthday, p. 42).

У поданому діалозі негативна оцінка виражена імпліцитно за рахунок невербальних засобів актуалізації оцінки: *'she turned so that her back was towards him'*. Використовується також ще один характерний для конфліктного діалогу прийом – переривання фрази, репліки-реакції, що належать адресату.

Для конфліктних діалогів характерне уживання директивних мовленнєвих актів (накази, вимоги, розпорядження, прохання, поради, попередження) . Напр.: *'I told you to shut up! We'll walk down'. He was holding Kelly's arm in a painful viselike grip, the gun concealed in his hand behind her back (Sheldon S. Are You Afraid Of The Dark? p. 85).*

Визначальною рисою діалогу-конфлікту є його спонтанність. Відомо, що мовленнєва поведінка кожного учасника діалогу значною мірою зумовлюється мовленнєвою поведінкою партнера. Саме тому діалогічне мовлення, на відміну від монологічного, неможливо спланувати заздалегідь. Обмін репліками відбувається досить швидко і реакція вимагає нормативного темпу мовлення.

Цей зумовлює спонтанність, непідготовленість мовленнєвих дій з використанням змішаних типів діалогічних єдностей.

Висновки *Conclusions*

Розглянувши поняття «конфлікт» у руслі сучасних психолінгвістичних досліджень, ми дійшли висновку, що конфлікт обумовлений збоями в кооперативній діяльності між учасниками, коли один з них не вносить внеску в спільну мету діалогу та відмовляється від подальшої взаємодії. Проведений лінгвістичний аналіз діалогічних єдностей дозволяє зробити висновок, що конфліктна ситуація – це вибір мовних засобів здійснення комунікативної діяльності відповідно до комунікативного наміру мовця в умовах конфлікту, коли мовець робить спробу нав'язати свою волю супротивнику, змінити його поведінку на протилежну або всіма можливими засобами усунути його. Участь у діалозі двох співрозмовників пропонує точну адресацію реплік, які швидко змінюють одна одну і взаємодіють як у змістовному, так і у комунікативному плані, тому в залежності від сприймання адресатом репліки будь-який тип діалогу може перейти в у конфліктний.

Література *References*

- Бацевич, Ф.С. (2007). *Словник термінів міжкультурної комунікації*. Київ: Довіра.
- Зінчина, О.Б. (2007). *Конфліктологія*. Харків: ХНАМГ.
- Філософський словник соціальних термінів*. (2005). В.П. Андрущенко (Укл.). Київ –Харків: «Р.И.Ф.».
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary of Current English* (2015). UK: Cambridge University Press.